

**Eligiusz Małolepszy, Daniel Bakota,
Arkadiusz Płomiński**

**Sport w szkołach rolniczych w Polsce
w latach 1975-1998 : zarys
problematyki**

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika 23,
547-557

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Eligiusz MAŁOLEPSZY
Daniel BAKOTA
Arkadiusz PŁOMIŃSKI

Sport w szkołach rolniczych w Polsce w latach 1975–1998. Zarys problematyki

Słowa kluczowe: sport, szkoły rolnicze, Polska, lata 1975–1998.

Celem pracy jest przedstawienie sportu w działalności szkół rolniczych w Polsce w latach 1975–1998. W zakresie stanu badań brak jest opracowania syntetycznego, które ujmowałoby problematykę sportu w szkołach rolniczych w Polsce w okresie 1975–1998¹.

Podstawową metodą badawczą wykorzystaną przy przygotowaniu pracy była analiza źródeł historycznych. Zastosowano również metodę indukcyjną i dedukcyjną oraz porównawczą. W pracy postawiono następujące pytania badawcze:

1. W jakich głównych zawodach sportowych uczestniczyli w latach 1975–1998 uczniowie szkół rolniczych?
2. Które szkoły rolnicze – w omawianym okresie – odnosiły największe sukcesy we współzawodnictwie sportowym?
3. Jacy nauczyciele wyróżnili się we współzawodnictwie sportowym uczniów szkół rolniczych?

Tradycje ruchu sportowego w szkołach rolniczych sięgają okresu II Rzeczypospolitej². Po 1945 r. istotnym elementem w rozwoju sportu w szkołach rolni-

¹ Zob. E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Stan badań nad dziejami kultury fizycznej i turystyki w działalności Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Polsce w latach 1975–2010*, [w:] *Wybrane zagadnienia kultury fizycznej – aktualny stan badań*, red. J. Kwieciński, M. Tomczak, Konin 2012, s. 229–237.

² E. Małolepszy, A. Płomiński, *Kultura fizyczna i turystyka w szkołach rolniczych oraz w działalności Wiejskich Uniwersytetów Ludowych w II Rzeczypospolitej*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika”, t. 22, red. K. Rędziński, M. Łopot, Częstochowa 2013, s. 467–478.

czych było porozumienie pomiędzy Ministerstwem Rolnictwa i Radą Główną Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe (LZS) w 1956 r.³ Rozpoczęto wówczas organizowanie wojewódzkich zawodów szkół rolniczych. Popularnymi dyscyplinami sportu były m.in.: gry sportowe, lekkoatletyka, łucznictwo, podnoszenie ciężarów, tenis stołowy i zapasy. Począwszy od 1965 r., rozgrywane były w cyklu dwuletnim Ogólnopolskie Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i Spółdzielczych. W związku z tym działalność sportowa w szkołach rolniczych realizowana była w oparciu o dwuletni program pracy sportowo-rekreacyjnej⁴. Jak czytamy w sprawozdaniu na IX Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS: „realizacja programu masowej działalności ma na celu stworzenie jak najszerzej bazy rekreacyjnej dla sportu wyczynowego w takich dyscyplinach, jak LA, akrobatyka sportowa, łucznictwo, podnoszenie ciężarów i zapasy”⁵. W kolejnych latach nastąpiła rozbudowa infrastruktury sportowej. W latach 1984–1987 oddano do użytku 22 sale gimnastyczne. Wówczas szkoły rolnicze i leśne posiadały 230 sal gimnastycznych i sportowych⁶.

Nastąpiła coraz szersza współpraca sportowa pomiędzy szkołami sportowymi a Ludowymi Klubami Sportowymi (LKS), m.in.: LKS „Agrokompleks” Kętrzyn – Zespół Szkół Rolniczych (ZSR) Karolewo; LKS „Orkan” Poznań – ZSR Gołecin, ZSR Września; LKS „Pomorze” Stargard – ZSR Stargard; LKS „Stella” Kielce – ZSR „Podzamcze”⁷. Do rozwoju sportu w szkołach rolniczych przyczyniła się działalność w zakresie szkolenia sportowego nauczycieli wychowania fizycznego oraz pomoc i wsparcie dyrektorów szkół i nauczycieli innych przedmiotów. Działalność szkolnych kół LZS i LKS koncentrowała się m.in. na organizowaniu i realizacji pozalekcyjnych form sportowo-rekreacyjnych oraz realizacji sportu kwalifikowanego, głównie w takich dyscyplinach, jak: lekkoatletyka, łucznictwo, podnoszenie ciężarów, tenis stołowy i zapasy. W ramach systemu rozgrywek sportowo-rekreacyjnych należy wyróżnić: mistrzostwa klas i szkół w różnych dyscyplinach sportu; igrzyska szkolne; święta sportu szkolnego. W okresie sprawozdawczym 1979–1983 działalność prowadziło ponad 500 szkolnych LZS i LKS, obejmujących ponad 90 000 młodzieży szkół rolniczych i spółdzielczych⁸. W kolejnym etapie (1984–1987) spo-

³ Składnica Akt Podlaskiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Białymstoku (dalej: SAPZLZSB), Jubileusz Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe 1946–2006. Białystok 24 marzec 2007, b. pag.

⁴ SAPZLZSB, Sprawozdanie z działalności Wojewódzkiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w latach 1991–1995, b. pag.

⁵ Składnica Akt Krajowego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Warszawie (dalej: SAKZLZSW), Sprawozdanie na IX Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1975–1978. Warszawa 1979, s. 45.

⁶ SAKZLZSW, Sprawozdanie na XI Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1984–1987, maj 1988, s. 49.

⁷ SAKZLZSW, Sprawozdanie na IX Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1975–1978. Warszawa 1979, s. 45.

⁸ SAKZLZSW, Sprawozdanie na X Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1979–1983. Warszawa maj 1984, s. 43–44.

śród 167 500 uczącej się młodzieży – 126 700 uczniów skupionych było w szkolnych LZS/LKS⁹. Jak czytamy w sprawozdaniu na XI Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS: „Nadzór nad działalnością ogniw oraz klubów sprawowały Rady Wojewódzkie Zrzeszenia LZS w ścisłym współdziałaniu z Wydziałami Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Oddziałami Oświaty Rolniczej Urzędów Wojewódzkich, Dyrekcjami Lasów Państwowych oraz Zespołem Szkolenia CZS «Sch»”¹⁰.

Pewien kryzys sportu w szkołach rolniczych, leśnych i spółdzielczych wystąpił w pierwszym okresie transformacji ustrojowej w Polsce – I połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. Ze „względów finansowych” nastąpiła likwidacja dodatkowych godzin zajęć sportowych w szkołach. Brak środków na opłacanie nauczycieli i instruktorów, prowadzących zajęcia sportowe w szkołach, „w znacznym stopniu wpłynął na obniżenie poziomu sprawności fizycznej ogółu młodzieży”. Sytuację tę starano się zniwelować ofiarnością i pracą dyrekcji szkół, a przede wszystkim nauczycieli wychowania fizycznego¹¹.

Tabela 1. Trzy najlepsze szkoły rolnicze we współzawodnictwie sportowym podczas Ogólnopolskich Igrzysk LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i Spółdzielczych (i CZSR „SCH”) w latach 1975–1997

Rok	I miejsce	II miejsce	III miejsce
1975	LE CRS Olkusz (Kraków)	TR Płoty (Szczecin)	TR Rózanystok (Białystok)
1977	ZSR Kaczki Średnie (Konin)	ZSZ CZSR Olkusz (Katowice)	ZSR Karolewo (Olsztyn)
1979	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Szczecin Dąbie	ZSR Września (Poznań)
1981	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Marianowo (Łomża)	ZSZ CZSR Olkusz
1983	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Szczecinek (Koszalin)	ZSR Karolewo
1985	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Słubice (Gorzów Wlkp.)	ZSR Karolewo
1987	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Karolewo	ZSR Września
1989	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Karolewo	ZSR Września
1991	ZSR Słubice	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Marianowo (Łomża)
1993	ZSR Kaczki Średnie	ZSR Białystok	ZSMR Pyrzyce (Szczecin)
1995	ZSR Białystok	ZSR Kaczki Średnie	ZSMR Pyrzyce
1997	ZSR Białystok	ZSMR Stargard (Szczecin)	ZSR Kaczki Średnie

Źródło: SAKZLZSW, Sprawozdanie na XIII Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1991–1995. Warszawa 1996 r., s. 34–35; Sprawozdanie z działalności za lata 1996–1999. Warszawa 19–20 maja 2000 r., s. 31–32.

⁹ SAKZLZSW, Sprawozdanie na XI Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1984–1987, maj 1988, s. 48.

¹⁰ Tamże.

¹¹ SAKZLZSW, Sprawozdanie na XIII Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1991–1995. Warszawa 1996 r., s. 26.

Ogólnopolskie Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych były najważniejszą imprezą w Polsce w zakresie współzawodnictwa sportowego uczniów szkół rolniczych. VI Ogólnopolskie Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i Spółdzielczych (OILZSMSRiS) odbyły się w 1975 r. w Białymstoku, natomiast VII – w 1977 r. w Bydgoszczy. Podczas Igrzysk uczniowie rywalizowali w ośmiu dyscyplinach sportu, m.in. w akrobatyce sportowej, w lekkoatletyce i podnoszeniu ciężarów. Plonem VII Igrzysk było ustanowienie 23 rekordów OILZSMSRiS w lekkoatletyce i 20 w podnoszeniu ciężarów¹².

Kolejne – VIII Ogólnopolskie Igrzyska LZS Szkół Rolniczych i CZSR „SCH” – odbyły się w Koszalinie w 1979 r. W zawodach wzięło udział 1400 sportowców z 250 szkół. Poziom zawodów był wysoki, czego efektem było ustanowienie 44 rekordów igrzysk: 11 rekordów w lekkoatletyce, 13 w podnoszeniu ciężarów oraz 20 w łucznictwie. W klasyfikacji drużynowej, po raz drugi z rzędu, zwyciężył ZSR Kaczki Średnie (tab. nr 1). IX Igrzyska odbyły się w Poznaniu w 1981 r. W Igrzyskach wystąpiło 1007 zawodniczek i zawodników z 265 szkół, reprezentujących wszystkie województwa. Podczas zawodów ustanowiono 29 rekordów Igrzysk w lekkoatletyce, 11 w łucznictwie oraz 13 w podnoszeniu ciężarów. Tak duża liczba rekordów w lekkoatletyce wynikała z zastosowania po raz pierwszy w zawodach lekkoatletycznych pomiaru elektronicznego¹³.

Tabela 2. Trzy najlepsze województwa we współzawodnictwie sportowym podczas Ogólnopolskich Igrzysk LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i Spółdzielczych (i CZSR „SCH”) w latach 1975–1997

Rok	I miejsce	II miejsce	III miejsce
1975	Białystok	Zielona Góra	Poznań
1977	Szczecin	Gdańsk	Poznań
1979	Szczecin	Białystok	Wrocław
1981	Poznań	Białystok	Opole
1983	Białystok	Koszalin	Poznań
1985	Szczecin	Poznań	Suwałki
1987	Olsztyn	Białystok	Poznań
1989	Poznań	Białystok	Gorzów Wlkp.
1991	Białystok	Poznań	Olsztyn
1993	Poznań	Olsztyn	Szczecin
1995	Białystok	Szczecin	Poznań
1997	Szczecin	Białystok	Olsztyn

Źródło: SAKZLZSW, Sprawozdanie na XIII Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1991–1995. Warszawa 1996 r., s. 34–35; Sprawozdanie z działalności za lata 1996–1999, Warszawa 19–20 maja 2000 r., s. 31–32.

¹² SAKZLZSW, Sprawozdanie na IX Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1975–1978, Warszawa 1979, s. 45.

¹³ SAKZLZSW, Sprawozdanie na X Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1979–1983. Warszawa maj 1984, s. 45–46.

X jubileuszowe Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i CZSR odbyły się w Łodzi w dniach 30 czerwca – 4 lipca 1983 r. Uczestniczyło w nich 1467 uczniów i uczennic z 281 szkół (ze wszystkich województw). Uczniowie rywalizowali m.in. w następujących dyscyplinach: gry sportowe, lekkoatletyka, łucznictwo, podnoszenie ciężarów, zapasy (styl wolny)¹⁴. Sportowcy ustanowili 21 rekordów Igrzysk w lekkoatletyce, 3 rekordy w łucznictwie oraz 4 w podnoszeniu ciężarów¹⁵. Podczas Igrzysk organizowano imprezy towarzyszące o charakterze patriotyczno-wychowawczym oraz turystycznym. W trakcie trwania X Igrzysk (Łódź) odbył się I Zlot Turystyczny. Zlot zgromadził 282 turystów z 47 województw¹⁶.

Gospodarzem XI Igrzysk, które odbyły się w dniach 28–30 czerwca 1985 r., był Białystok. W zawodach udział wzięło 1452 sportowców z 286 szkół, reprezentujących wszystkie województwa. Do programu Igrzysk włączono sporty obronne.

Fot. 1. Otwarcie Ogólnopolskich Igrzysk LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i CZSR „SCH” w Białymstoku w 1985 r.

Źródło: Składnica akt Arkadiusza Płomińskiego.

¹⁴ Składnica Akt Wojewódzkiego Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Lublinie (SAWZLZSL), Komunikat X Jubileuszowych Igrzysk LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i CZSR, b.pag.

¹⁵ SAKZLZSW, Sprawozdanie na X Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1979–1983. Warszawa maj 1984, s. 46. W Igrzyskach wzięł udział współautor pracy Eligiusz Małolepszy. Reprezentował ZSR w Dobryszycach (woj. Piotrków Trybunalski). Wystąpił w podnoszeniu ciężarów w kat. 75 kg, zajmując V miejsce z wynikiem 220 kg (100 kg + 120 kg).

¹⁶ Tamże, s. 47.

Młodzież szkolna ustanowiła 46 rekordów Igrzysk, w tym w lekkoatletyce – 21, w sportach obronnych – 6, w łucznictwie – 4, w podnoszeniu ciężarów – 15¹⁷.

Kolejne, XII Igrzyska przeprowadzono w Krakowie w dniach 26–28 czerwca 1987 r. W zawodach finałowych wzięło udział 1409 zawodniczek i zawodników z 258 szkół (z wszystkich województw). Podobnie jak w poprzednich Igrzyskach poziom sportowy zawodów był wysoki, czego efektem było ustanowienie 38 rekordów: w lekkoatletyce – 14, w podnoszeniu ciężarów – 18 i w łucznictwie – 6¹⁸.

Warto nadmienić, że podczas Igrzysk w Krakowie niebawym sukces odniosły uczennice Zespołu Szkół Rolniczych (ZSR) z Sędziejowic (woj. sieradzkie) w piłce siatkowej. Na uwagę zasługują tym, że rzadko się zdarza, by drużyna podczas zawodów wygrała wszystkie mecze, nie tracąc żadnego seta. Zwycięski zespół występował w składzie: Anna Badowska, Leonarda Celeban, Renata Chojdas, Bogumiła Gabrysiak, Wioletta Grzesiak, Beata Knapik, Dorota Krawczyk, Sylwia Krawczyk, Monika Skotnicka i Dorota Pawlak (kapitan)¹⁹.

XIII Igrzyska zorganizowano w dniach 23–25 czerwca 1989 r. w Szczecinie²⁰. Natomiast pierwsze w okresie transformacji ustrojowej – a XIV z kolei Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych – odbyły się w dniach 24–25 czerwca 1991 r. w Lublinie. W Igrzyskach wystartowało 1048 uczniów, w tym 342 zawodniczki i 706 zawodników ze 182 szkół z 45 województw. Do zawodów finałowych nie zakwalifikowała się młodzież szkolna z województw: częstochowskiego, nowosądeckiego, tarnowskiego i warszawskiego. W zawodach eliminacyjnych do Igrzysk w grach sportowych i tenisie stołowym uczestniczyło 2505 uczniów z 47 województw (nie wystartowała młodzież szkolna z województwa nowosądeckiego i warszawskiego). Program zawodów składał się z siedmiu dyscyplin, takich jak lekkoatletyka, podnoszenie ciężarów, tenis stołowy, zapasy oraz gry sportowe. Najwięcej osób – 461 (177 dziewcząt i 284 chłopców) wzięło udział w rywalizacji w lekkoatletyce. Podczas Igrzysk ustanowiono 21 rekordów, z tego 9 w lekkoatletyce i 12 w podnoszeniu ciężarów²¹.

XV Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych zostały rozegrane w Pile w dniach 26–27 czerwca 1993 r. Wzięło w nich udział 341 dziewcząt i 709 chłopców (1050 uczniów i uczennic) ze 167 szkół z 42 województw. W zawodach finałowych zabrakło przedstawicieli szkół z województwa częstochowskiego, krakowskiego, legnickiego, nowosądeckiego, przemyskiego, tarnowskiego i warszawskiego. Był to pierwszy przypadek w historii Igrzysk, że 7 wo-

¹⁷ SAKZLZSW, Sprawozdanie na XI Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1984–1987, maj 1988, s. 50.

¹⁸ Tamże, s. 51.

¹⁹ „Nad Wartą” 1987, nr 28, s. 12.

²⁰ zs7.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=43 [stan z 18.09.2014].

²¹ SAKZLZSW, Sprawozdanie na XIII Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1991–1995, Warszawa 1996 r., s. 27–29.

jewództw nie posiadało reprezentacji podczas rozgrywania zawodów na szczeblu centralnym. W zawodach eliminacyjnych gier sportowych uczestniczyło około 1970 młodzieży szkolnej z 44 województw i 130 szkół. Sportowcy szkół rolniczych ustanowili 23 rekordy Igrzysk w konkurencjach lekkoatletycznych i w podnoszeniu ciężarów²².

XVI Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych odbyły się w dniach 24–25 czerwca 1995 r. w Suwałkach. We współzawodnictwie sportowym wzięło udział 1098 osób (370 dziewcząt i 728 chłopców) ze 176 szkół i 47 województw. W Igrzyskach w Suwałkach nie brali udziału sportowcy – uczniowie z województw elbląskiego i krakowskiego. Po raz pierwszy w Igrzyskach rozegrano walki pokazowe w zapasach dziewcząt. Sportowcy ustanowili 27 rekordów Igrzysk (5 w lekkoatletyce i 22 w podnoszeniu ciężarów)²³.

Rekordowymi – w okresie transformacji ustrojowej – pod względem liczby startujących, rozegranych dyscyplin sportowych, jak również poziomu sportowego były rozegrane w dniach 22–23 czerwca 1997 r. XVII Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych we Wrocławiu. Program zawodów składał się z 8 dyscyplin sportowych (do programu Igrzysk wprowadzono pływanie). W Igrzyskach uczestniczyło 2051 osób, z których 1327 wzięło udział w zawodach sportowych (467 dziewcząt i 860 chłopców), z 206 szkół reprezentujących wszystkie województwa. Oprócz zawodów sportowych program Igrzysk przewidywał „Dzień Turystyki”. W tej imprezie uczestniczyło 714 osób. W ramach współzawodnictwa sportowego młodzież szkolna ustanowiła 32 rekordy Igrzysk (10 w lekkoatletyce i 22 w podnoszeniu ciężarów)²⁴.

W latach pomiędzy Igrzyskami przeprowadzano Mistrzostwa Polski Szkół Rolniczych (MPSR) w wybranych dyscyplinach sportu. W roku szkolnym 1979/1980 oraz 1981/1982 przeprowadzono mistrzostwa szkół w lekkoatletyce, łucznictwie, podnoszeniu ciężarów i zapasach. Ponadto w roku szkolnym 1981/1982 wprowadzono do programu zawodów tenis stołowy²⁵.

Kolejne MPSR odbyły się w latach szkolnych 1983/1984 i 1985/1986. Program zawodów obejmował lekkoatletykę, łucznictwo, sporty obronne, tenis stołowy i zapasy. W roku szkolnym 1985/1986 po raz pierwszy młodzież szkolna rywalizowała w kolarstwie. Młodzież szkół spółdzielczych uczestniczyła we współzawodnictwie szkół w biegach przełajowych, koszykówce, piłce siatkowej oraz w piłce ręcznej. Do najpopularniejszych dyscyplin sportowych należały sporty obronne, lekkoatletyka, tenis stołowy oraz biegi przełajowe, np. w roku szkolnym 1983/1984 w MPSR wzięło udział w sportach obronnych 300

²² Tamże, s. 29–31.

²³ Tamże, s. 31–33.

²⁴ SAKZLZSW, Sprawozdanie z działalności za lata 1996–1999, Warszawa 19–20 maja 2000 r., s. 31–32.

²⁵ SAKZLZSW, Sprawozdanie na X Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1979–1983, Warszawa, maj 1984, s. 45.

uczniów; w lekkoatletyce – 289; w biegach przełajowych – 275; w tenisie stołowym – 228; z kolei w roku szkolnym 1985/1986 w sportach obronnych uczestniczyło 406 uczniów; w lekkoatletyce – 296; w tenisie stołowym – 258; w biegach przełajowych – 251²⁶.

Tabela 3. Uczestnicy Mistrzostw Polski Szkół Rolniczych w latach szkolnych 1991/1992 i 1993/1994

Dyscypliny sportu	Rok szkolny 1991/1992			Rok szkolny 1993/1994		
	województwo	szkoły	liczba młodzieży	województwo	szkoły	liczba młodzieży
Biegi przełajowe	21	31	85	24	51	113
Lekkoatletyka	29	66	292	29	78	300
Podnoszenie ciężarów	17	20	84	16	20	134
Tenis stołowy	30	88	254	26	86	255
Zapasy	11	14	69	11	17	105

Źródło: SAKZLZSW, Sprawozdanie na XIII Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe za lata 1991–1995, Warszawa 1996 r., s. 27.

W latach szkolnych 1991/1992 i 1993/1994 MPSR zorganizowano w biegach przełajowych, lekkoatletyce, podnoszeniu ciężarów, tenisie stołowym i zapasach. Najwięcej młodzieży w roku szkolnym 1991/1992 rywalizowało w lekkoatletyce (292 osoby z 66 szkół z całej Polski) i tenisie stołowym (254 osoby z 88 szkół). We współzawodnictwie w tenisie stołowym uczestniczyła młodzież reprezentująca szkoły z 30 województw, a w lekkoatletyce z 29 województw. Dane te świadczyły również o tym, jak dużą popularnością cieszyły się te dwie dyscypliny w środowisku szkolnym. Podobnie w roku szkolnym 1993/1994 największe zainteresowanie młodzieży wzbudzała rywalizacja w lekkoatletyce i tenisie stołowym. Z kolei najmniej uczestników w latach szkolnych 1991/1992 i 1993/1994 uczestniczyło we współzawodnictwie w zapasach (1991/1992 – 69 zawodników; 1993/1994 – 105). Mała liczba startujących w zapasach wynikała prawdopodobnie z braku sal przystosowanych do uprawiania zapasów, a nie każda szkoła mogła sobie pozwolić na takie wyposażenie (tab. 3).

O wiele więcej młodzieży startowało w MPSR w latach szkolnych 1995/1996 i 1997/1998. Na uwagę zasługują przede wszystkim biegi przełajowe, które w poprzednich latach nie cieszyły się sporym zainteresowaniem, a zupełnie inaczej było w roku szkolnym 1995/1996 (544 osoby z 40 szkół z 28 województw) i 1997/1998 (999 osób z 79 szkół z 45 województw). Najmniejsza liczba uczniów wystąpiła w pływaniu, ale wynikało to z tego, że młodzież niejedno-

²⁶ SAKZLZSW, Sprawozdanie na XI Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1984–1987, maj 1988, s. 49–50.

krotnie nie miała warunków, by przygotować się do współzawodnictwa w tej dyscyplinie sportowej (tab. 4).

Tabela 4. Uczestnicy Mistrzostw Polski Szkół Rolniczych w latach szkolnych 1995/1996 i 1997/1998

Dyscypliny sportu	Rok szkolny 1995/1996			Rok szkolny 1997/1998		
	wojewódz-two	szkoły	liczba mło-dzieży	wojewódz-two	szkoły	liczba mło-dzieży
Biegi przeła-jowe	28	40	544	45	79	999
Lekkoatletyka	43	86	740	48	101	974
Podnoszenie ciężarów	15	17	174	21	29	190
Pływanie	8	17	87	14	31	151
Tenis stołowy – elim. 4 strefy	32	115	376	38	133	411
Tenis stołowy – finał	23	48	125	28	52	130
Zapasy	13	16	142	18	24	200

Źródło: SAKZLZSW, Sprawozdanie z działalności za lata 1996–1999, Warszawa 19–20 maja 2000 r., s. 31.

Oprócz uczestnictwa w Ogólnopolskich Igrzyskach LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i MPSR uczniowie ZSR uczestniczyli w innych formach współzawodnictwa, m.in. w Ogólnopolskich Spartakiadach Młodzieży, Mistrzostwach Polski Zrzeszenia LZS czy Ogólnopolskich Igrzyskach Sportowo-Rekreacyjnych LZS Pracowników Wsi i Gospodarki Żywnościowej. Często brali także udział w obchodach rocznic świąt narodowych, np. w Świącie Pracy – 1 maja, czy też Świącie Odrodzenia Polski – 22 lipca.

Wraz z rywalizacją młodzieży szkół rolniczych prowadzono „współzawodnictwo nauczycieli”, mające za cel „aktywizację i ocenę pracy nauczyciela, prowadzącego szkolenie sportowe z młodzieżą”²⁷. W ramach współzawodnictwa brano pod uwagę rezultaty odniesione przez młodzież szkolną w poszczególnych dyscyplinach podczas m.in.: Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży, mistrzostw Polski, mistrzostw Zrzeszenia LZS i mistrzostw szkół. W tej klasyfikacji, w latach szkolnych 1978/1979 – 1983/1984; 1985–1986 zwyciężył Mirosław Panfil – nauczyciel w ZSR Kaczki Średnie (woj. konińskie); natomiast w roku szkolnym 1984/1985 i 1986/1987 zwyciężył Adam Kaczor – nauczyciel w ZSR Września (woj. poznańskie)²⁸. Warto zwrócić uwagę, iż w latach szkolnych, kiedy najlepszym nauczycie-

²⁷ SAKZLZSW, Sprawozdanie na X Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1979–1983, Warszawa maj 1984, s. 48.

²⁸ SAKZLZSW, Sprawozdanie na X Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1979–1983, Warszawa, maj 1984, s. 48–50; Sprawozdanie na XI Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1984–1987, maj 1988, s. 51–53.

lem w klasyfikacji był A. Kaczor, M. Panfil zajmował II miejsce. Oprócz nich wyróżniającymi się nauczycielami – szkoleniowcami sportowymi byli: Zygfryd Anhalt (ZSR Skórcz), Andrzej Bakulin (ZSR Poznań), Zbigniew Barcikowski (ZSR Gronowo), Janusz Cukierman (ZSR Supraśl, woj. białostockie), Krzysztof Herbański (ZSR CZS Rzeszów), Jerzy Huczek (ZSR Breń, woj. tarnowskie), Edward Jonak (ZSR Rakowice Wlkp., woj. jeleniogórskie), Mirosław Kaczor (ZSR Środa Wlkp.), Eugeniusz Klimczak (ZSMR Pyrzyce), Andrzej Kobierski (ZSR Środa Wlkp., woj. poznańskie), Henryk Lebiódowicz (ZSMR Hrubieszów, woj. zamojskie), Andrzej Mierzejewski (ZSR Marszew), Leon Musiał (ZSR Słubice, woj. gorzowskie), Piotr Pakosz (ZSR Komorno, woj. opolskie), Włodzimierz Purol (ZSR Strzałkowo), Ryszard Soćko (ZSR Siedlce), Tadeusz Susoł (ZSR Marianowo, woj. łomżyńskie), Aleksander Wojna (ZSR Różanystok, ZSR Supraśl, woj. białostockie), Tadeusz Wolanin (ZSR Szczecin Dąbie, woj. szczecińskie) i Henryk Wołymec (ZSR Szczecin Dąbie)²⁹.

Fot. 2. Członkowie LZS szkół rolniczych województwa zielonogórskiego podczas otwarcia I Ogólnopolskich Igrzysk Sportowo-Rekreacyjnych LZS Pracowników Gospodarki Żywnościowej – Zielona Góra 1978.

Źródło: Biblioteka Narodowa w Warszawie, Sprawozdanie z działalności Zrzeszenia LZS w województwie zielonogórskim w latach 1975–1978, Zielona Góra 25 lutego 1979 roku, s. 34.

²⁹ SAKZLZSW, Sprawozdanie na X Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1979–1983. Warszawa, maj 1984, s. 49–50; Sprawozdanie na XI Krajowy Zjazd Delegatów Zrzeszenia LZS za okres 1984–1987, maj 1988, s. 51–53. Wymienione osoby zajmowały w klasyfikacji „nauczycieli – szkoleniowców sportowych” w poszczególnych latach szkolnych miejsca od drugiego do szóstego.

Reasumując, należy stwierdzić, że sztanदारowymi imprezami sportowymi, w których udział brali uczniowie (sportowcy) szkół rolniczych, były Mistrzostwa Polski Szkół Rolniczych (w latach parzystych) i Ogólnopolskie Igrzyska LZS Młodzieży Szkół Rolniczych (w latach nieparzystych). Warto jednak nadmienić, że program pracy sportowo-rekreacyjnej z młodzieżą, który był realizowany w szkolnych LZS, stanowił integralną część planów dydaktyczno-wychowawczych.

W latach 1975–1998 najlepszą szkołą we współzawodnictwie sportowym podczas Ogólnopolskich Igrzysk LZS Młodzieży Szkół Rolniczych i Spółdzielczych (i CZSR „SCH”) była ZSR Kaczki Średnie. Od 1977 do 1989 r. ta placówka oświatowa – nieprzerwanie co dwa lata – zajmowała I miejsce we współzawodnictwie szkół rolniczych. Ponadto, w omawianym okresie, do wyróżniających się szkół we współzawodnictwie sportowym należy zaliczyć: ZSR Białystok, ZSR Karolewo, ZSMR Pyrzyce, ZSR Słubice i ZSR Września. W klasyfikacji województw najlepsze pod względem sportowym szkoły rolnicze posiadały: Białystok, Olsztyn, Poznań i Szczecin.

Oprócz współzawodnictwa sportowego młodzieży prowadzono również „współzawodnictwo nauczycieli”. Kryteria, według których dokonywano oceny nauczycieli wychowania fizycznego, obejmowały osiągnięcia uczniów w sporcie kwalifikowanym, a także zdobyte przez nich klasy sportowe. Ponadto punktowane były zespoły, które uczestniczyły w rozgrywkach związkowych od I ligi do ligi okręgowej włącznie, a prowadzone (szkolone) przez danego nauczyciela. Najlepszym nauczycielem w tej klasyfikacji głównie pod koniec lat siedemdziesiątych i lat osiemdziesiątych XX w. był Mirosław Panfil (nauczyciel w ZSR Kaczki Średnie).

Summary

Sport in Agricultural Schools in Poland in the Years 1975–1998.

Outline of the Issues

Presentation of sport in activities of agricultural schools in Poland in the years 1975–1998 is the main aim of the paper. Primarily starts of students (athletes) of agricultural schools in two flagship sports events have been discussed: Polish Championships of Agricultural Schools (organised in even-numbered years) and All-Poland Olympics of Rural Sports Teams [LZS] Youth of Agricultural Schools (held in odd-numbered years). In addition to athletic competition of youth also “competition of teachers” was held. The criteria according to which teachers of physical education were assessed included students’ achievements in qualified sport, as well as sports classes they won. Also, score was given to teams that participated in association games from the first division to the district division inclusive, and were trained by a particular teacher.

Keywords: sport, agricultural schools, Poland, years 1975–1998.